DODATEK
ROLNICZY, PRZEMYSŁOWY I HANDLOWY
do
Gazety Wielkiego Xięstwa Poznańskiego.

No. 24.

Poznań, dnia 16. Czerwca 1862.

Drukiem i nakładem Drukarni Nadwornéj W. Deckera i Spółki, Redaktor odpowiedzialny: N. Kamieński w Poznaniu.

Myśl do ustawy stowarzyszenia posiadaczy dóbr ziemskich w Królestwie Polskiem.

(Dokończenie).

Art. 89. Kasy parafialne umieszczone będą w zabudowaniach plebańskich, a gdyby tego szczupłość tychże nie dozwoliła, natenczas mogą być ulokowane w innym domu, w tej samej miejscowości położonym gdzie kościół parafialny istnieje. Lokal z dwóch izb złożony, będzie kosztem właściciela tej miejscowości, dla użytku parafialnej kasy i posiedzeń rady nadzorczej w stanie dobrym i użytkowi temu odpowiednim, bezpłatnie udzielony, a dalsze naprawy komornicze, tudzież część podatków stósowną, zarząd kasy parafialnej funduszami kassowemi uskuteczniać będzie w obowiązku.

Art. 90. Straż dotychczasowa parafialna nad całością własności kościelnej, również zobowiązaną zostaje do pilnowania całości parafilnej kasy i funduszów w niej pomieszczonych, a w razie dopuszczenia kradzieży takowych z majątku i osób staje się odpowiedzialną. Dla dojścia przeto winy tej straży, na każdy miesiąc będzie układany wykaz mieszkańców parafii tę posługę oddawać mających i jeden odpis takowego w zarządzie kassowym, a drugi prezydującego w radzie nadzorczej pozostawać będzie.

Art. 91. Zarząd używać będzie pieczęci z herbem Królestwa, wielkości odpowiedniej urzędom wójtów gmin, i temi swoje dowody i poświadczenia stwiordzać będzie.

Art. 92. Gdyby się okazała potrzeba w parafii monety zdawkowej. Zarząd kasowy mocen będzie w tym przypadku, za dozwoleniem rady nadzorczej wypuścić w bieg z swej kasy papierowe asygnacye na okaziciela, podług jednego wzoru i barwy, przepisać się oddzielnie przez komisyę rządową skarbu dla wszystkich parafii mających, od sumy rs. 150 do rs. 5000, której sam używać będzie na dopłatę i w zamian za złożoną sobie monetę grubą potrzebującym tej monety zdawkowej udzielać będzie.

Art. 93. Asygnacye te, oprócz pieczęci kasowej, tuszem na nich odbitej, mogą być opatrzone stępłem suchym, wedle kształtów i godeł przez radę nadzorczą tej kassy zatwierdzonych. Kasa parafialna te asygnacye wypuszczająca, obowiązaną jest na żądanie ich okaziciela takowe na monetę rządową przemienić, w kwotach najmniej 1 rs. wynoszących.

Art. 94, Gdy tym środkiem potrzeb monety zdawkowej będzie zaspokojoną, odtąd niewolno nikomu z prywatnych osób i firm wypuszczać swojej monety zdawkowej pod żadnym tytułem i kształtem. ażeby ztąd dubliczność na wyzyskiwania kredytem darmym i na straty z nieodpówiedzialności majątkowej, tego rodzaju monetę w obieg puszczającego, wystawianą nie była.

Wypuszczona dotąd moneta prywatna, ma być w ciągu miesięcy dwóch od ogłoszenia tej ustawy z obiegu wycofbną.

O radach nadzorczych parafialnych, ich atrybucyach i obowiązkach.

Art. 95. Rady nadzorcze parafialne zaprowadzają się odtąd w miejsce dozorów kościelnych parafialnych, po których wszelkie atrybucye i obowiązki obejmują.

Art. 96. Skład tej rady, stosownie do obszerności parafii, obejmować będzie 5—7 lub 9 członków z pośród parafian, przez tychże wybranych na przeciąg czasu lat 3ch, od d. 1. Stycznia zaczynający się; po wyjściu tego czasu członkowie ci powtórnie do tejże rady powołani być mogą, a w razie wyjścia przed tym okresem czasu którego członka z urzędowania, natenczas rada sama w miejsce ubyłego mianuje jednego z mieszkańców tej parafii. Członkowie wybierają z pośród siebie prezydują-

cego, i w razie jego słabości lub wyjazdu, zastępcę naznaczają.

Art. 97. Wyborcami są wszyscy mieszkańcy pełnoletni, bez różnicy powołania, płci i wyznania, w obrębie parafii zamieszkali. Członkowie zaś wybrani być mają z pośród tychże parafian, w tym stosunku dwóch na pięciu, trzech na siedmiu i czterech na dziewięciu, ze stanu rzeczywistych właścicieli dóbr ziemskich, jeden lub dwóch oficyalistów kwalifikacyą naukową lub praktyczną, w zarządzie dobrami ziemskiemi odznaczających się i jeden z pośród gospodarzy na osadzie do 3ch włók rozległej, bezpośrednio rolnictwem trudniący się.

Art. 98. Wszyscy członkowie winni być krajowcami. Dziekan dekanatu miejscowego z urzędu swego jest członkiem każdej w swoim dekanacie rady nadzorczej parafialnej i w jednej z nich na prezydującego wybranym być może; również dyrektor zarządu banku parafialnego jest członkiem rady nadzorczej, lecz jednocześnie nie może być prezydującym w tej radzie.

Art. 99. W roku ogłoszenia tej ustawy, zwołuje zebranie pierwsze wyborców parafialnych do plebanii prezes dozoru kościelnego, w celu wybrania członków do rady nadzorczej i do zarządu kasy parafialnej i na wyborach tych prezyduje, a na asesorów tej czynności członków tegoż dozoru kościelnego i z pośród parafian zaprasza. Po ukończeniu wyborów i zainstalowaniu wybranych członków protokół spisuje, który łącznie z asesorami i nowo wybranymi członkami podpisuje, i nareszcie tejże radzie nadzorczej doręcza.

W przyszłości podobne wybory rada nadzorcza parafialna zwoływać ma i prezydujący w tejże radzie tymże przewodniczyć będzie, a następnie na asesorów przeznaczać po dwóch członków z tej rady i po dwóch z zarządu banku parafialnego.

Art. 100. Członkowie rady przed rozpoczęciem czynności urzędowych, złożą w miejsce przysięgi deklaracye takie, jakie dla zarządu kasowego pod art. 70 są przepisane i te w kasie parafialnej zachowają.

Art. 101. Prezydujący kieruje czynnościami rady, pracę pomiędzy członków rozdziela i onej wykonania pilnuje, pomoc bezpłatną według art. 81 tej ustawy zapewnia.

Art. 102. Skład rady prawomocnie stanowiących będzie obejmował 3ch członków i prezydującego; lecz przy zatwierdzaniu etatów rozchodu rocznego i rachunków rocznych kasowych, rada nadzorcza, z wyjątkiem nieobecności jednego swojego członka, prawnie decydować może. W razie równości zdań głos prezydującego kwestye rozstrzyga.

Art. 103. Rada nadzorcza mieć będzie nadzór nad działaniami zarządu banku parafialnego, zarządowi temu instrukcye przepisze i co miesięcy trzy, albo w razie uznanej do tego potrzeby stan kassy i rachunków sprawdzać będzie, a gdy te nie będą sprzeczności przedstawiać, corocznie pomiędzy d. 1. a 15. Stycznia takowe zatwierdzać, albo żądać usprawiedliwienia poczynionych monitów jest w obowiązku.

Art. 104. W razie uznania, że zarząd kasowy nie działał zgodnie z wydaną mu instrukcyą, obowiązującemi go przepisami i korzyścią dla parafian, rada nadzorcza może skład takowego w części albo w całości zmienić i dyrektora sama naznaczyć do czasu przyszłych wyborów.

Art. 105. Nadzorcza rada, będąc w mocy art. 10, 11 i innych, dotyczących służących prywatnych dominialnych, powołaną do rozstrzygania sporów pomiędzy temiż służącemi a ich chlebodawcami zajść mogących, gdyby z pobudek od okoliczności zawisłych, uznała się w swym składzie za niekompetentną, mocną jest z pośród tego składu, i z pośród parafian zawiązać sąd honorowy ad hoc danej sprawy. Sąd ten jako ostatnia instancya parafialna w tej sprawie wyda wyrok strony obowiązujący.

Art. 106. Od wyroku wyżej oznaczonego, albo od decyzyi rady służyć będzie stronie odwołanie się do rady obywatelskiej swojego powiatu, przed upływem jednego miesiąca od daty wydania takowej, gdy strona ta przedstawi nowe dowody albo świadków w tej samej sprawie nie słuchanych; albo ma odwołanie się do drogi sądowej. W tym ostatnim razie stronę zaapelowaną rada nadzorcza weźmie pod swoją szczególną opiekę i gdy nie będzie zaopatrzoną w fundusze na proces potrzebne, tejże udzieli część z jej własnych w kasie oszczędności się znajdujących, albo z funduszów ogólnych wsparcia.

Art. 107. Gdy sądy krajowe, albo gdy rada powiatowa apelacyę tę odrzucą, albo jeżeli decyzyę zaskarżoną na korzyść strony apelującej zmienią, skutki ztąd według niniejszej ustawy oznaczone, na stratę albo na zysk strony odwołującej się następować będą.

Art. 108. Wszelkiego rodzaju spory z mocy tej ustawy wynikłe i pod rozsądzenie rady nadzorczej podpadające, w ciągu najdalej jednego miesiąca od daty ich wniesienia załatwiane będą. Inne zaś skargi i żądania, tylko na drogach różnych władz załatwieniu podlegające, taż rada w ciągu dni 14. objaśniać i odręcznie stronom zwracać winna.

Art. 109. Na przedstawienie zarządu kasowego, albo w skutek własnej uchwały, rada nadzorcza mocną jest zakładać domy schronienia dla wysłużonych parafialnych służących, ochronki i szkółki oraz inne instytuta, umysł i siły fizyczne dzieci służących czynnych albo wysłużonych kształcące, jak niemniej inne zakłady dobroczynne według art. 82. wnosić i ustanawiać, dla rozciągnięcia tem wię-

kszej opieki nad służącemi i nad ludnością wiejską nieoświeconą.

Art. 110. Wybór miejsca na urządzenie domów schronienia dla służących z obowiązków wyszłych, zostawia się uznaniu rady nadzorczej, lecz ta w ważnych tylko razach dopuścić się może założenia tego przytułku w innem miejscu, jak w miejscowości kościoła parafialnego i szkółki elementarnej parafialnej.

Art. 111. Szczególniejszem staraniem tejże rady będzie, aby nad służącemi i ich dziećmi, pomocy potrzebującemi, z przyczyn art. 37 wyrażonych rozciągniętą była skuteczna opieka, a nadto, aby dzieci te opatrzone były w środki do pobierania edukacyi możliwej i następnie odpowiednio do ich zdolności kształcone były, dając w wyborze pierwszeństwo zawodowi rolniczo przemysłowemu. Jeżeli fundusze wsparcia parafialnego nie będą dostatecznemi do wyższego kształcenia tych dzieci, rady nadzorcze wprost do komisyi rządowej oświecenia o pomoc i o udzielanie stypendyów dla tychże udawać się mogą.

Art. 112. Z funduszów własnych parafialnych rada nadzorcza można będzie, albo za zgodą właścicieli dóbr ziemskich i ludności parafialnej, zapewnić tymże stałą pomoc lekarską, w całej rozciągłości tej potrzeby, a składki na ten cel nieodzowne na tychże parafian rozłożyć.

Toż samo uczynić może w innych przedmiotach, ogółu parafii dotyczących, a żądaniem parafian i potrzebą czasową wywołanych [1]).

Art. 113. Pomimo jednak wzajemnych korzyści z powyższego przepisu dla parafian wypływać mogących, rada nadzorcza wszczególnych tylko przypadkach, z konieczności rzeczy wynikających, pomimo oporu pewnej klasy mieszkańców, może przechylić się na stronę mniejszości; lecz w tym razie, za pośrednictwem rady obywatelskiej powiatu swego, projekt przez siebie przyjęty do zatwierdzenia rządowego przedstawić wprost jest obowiązaną.

Art. 114. Jeżeli w skutek starań rad nadzorczych w parafii 3000 ludności liczącej, zapewnioną będzie pomoc stała lekarska, a parafia ta od apteki więcej jak o wiorst 10 oddaloną będzie, natenczas, na przedstawienie tejże rady parafialnej do rady lekarskiej Królestwa uczynione, apteka nowa w miasteczku bliżej położonem, albo w środku kilku parafii, wosadzie wiejskiej zaprowadzoną być może.

Art. 115. Rada nadzorcza, po upływie każdego roku w dni 20 obowiązaną jest złożyć radzie oby-obywatelskiej powiatowej ogólne sprawozdanie o obrocie funduszów w kasie parafialnej, o zyskach ztąd otrzymanych, o wysokości udzielonych wsparć służącym i ich rodzinom, a nareszcie, o przedsięwziętych działaniach lub potrzebach nowych, moralność, dobry byt i oświatę pomiędzy ludnością parafialną utrwalić mających.

Art. 116. Również co lat 3 przedstawiać będzie do rewizyi rachunki banku parafialnego, dla pokwitowania zarządu kasowego, urzędowanie kończącego, a co lat 6 składać będzie dla umorzenia dowody z wypłat uskutecznionych całkowicie uczestnikom różnym ich funduszów, albo przelewu tychże funduszów do innych kas banków parafialnych.

Dowody wszakże, od których wystawienia pięć lat czasu nie upłynęło, do tego zniszczenia przedstawianemi być nie mogą.

Art. 117. Przed zniszczeniem tych dowodów, rada powiatowa w księgach rachunkowych osobistych, pod szczegółowemi rachunkami osób całkowicie zaspokojonych, poczyni zaświadczenia o istnieniu i zniszczeniu dowodów, to zaspokojenie potwierdzających.

Art. 118. Koszta kancelaryjne i inne nadzwyczajne rad nadzorczych, będą zaspokojane z funduszów tych samych, z jakich zarządy kasowe swoje pokrywać mają, a od używania papieru stęplowego i opłat pocztowych jest wolną.

Art. 119. Rada nadzorcza mieć będzie pieczęć swoją oddzielną, według przepisu dla zarządu kasowego sporządzoną.

Przepisy i urządzenia ogólne.

Art. 120. Wszelkie skutki z praw i przepisów krajowych, dotąd obowiązujących, ustawą niniejszą niezmienionych, w swej mocy pozostają i posługiwać będą do wspierania celów tej ustawy i takowej uzupełnienia.

Art. 121. Ustawa ta, po latach 3ch zastosowania jej w kraju, na przedstawienie rad obywatelskich powiatowych, będzie w naszej radzie stanu Królestwa rozstrzygniętą, odmienioną i uzupełnioną; lecz zmiany do niej wprowadzone nie mogą pozbawiać osób w służbie prywatnej zostających praw z mocy tej ustawy nabytych, ani właścicieli dóbr ziemskich od solidarności na nich ciążącej bezwarunkowo uwolnić.

Art. 122. Ustawa niniejsza, w oddzielnym odruku, ma być w aktach każdej kasy parafialnej i rady nadzorczej zachowywaną i stronom interesowanym, na ich zażądanie okazywaną, a od daty swego ogłoszenia w Dzienniku praw Królestwa, staje się prawomocnie obowiązującą.

Art. 123. Przed upływem 3ch miesięcy czasu od ogłoszenia w Królestwie Polskiem tej ustawy, takowa ma być w wykonanie wprowadzoną, aby jednocześnie w całym kraju pożytek z niej mógł być pozyskanym. Gorliwe współdziałanie wszystkich właścicieli i posiadaczy dóbr ziemskich najwięcej

[1]) Autorowi tego projektu w r. 1858 i obecnie w b. m. umarło 2ch synów, z powodu trudności dostania na czas pomocy lekarskiej, a również małżonka jego zostawała po dwakroć bez pomocy w chorobach położniczych, czemu ani użycie sztafet i koni kuryerskich, ani inne środki, w potrzebie zadosyć nie uczyniły. Ponieważ podobne wypadki zbyt są w kraju upowszechnione, to zatem przemawia za ustanowieniem pomocy lekarskiej tu projektowanej. P. R.

jest zdolnem urzeczywistnić zamiary nasze; tego więc od nich spodziewamy się.

Projekt powyżej zamieszczony będzie jednym z pośród środków radykalnych, moralnie społeczeństwo nasze przeobrażających, a pod względami materyalnemi położenie kraju korzystnie zmieniających, o czem z długoletniego zastanawiania się nad przyczynami i skutkami, oraz z krótkiego przeświadczenia się o wielkiej i praktycznej użyteczności kasy podobnej parafialnej w mojem m. Kołbieli, mogę szanownych współobywateli zapewnić. Projekt mój, zdaje mi się iż we właściwym czasie jest podany, gdy zamiarem jest rządu zreorganizować instytucye dyrekcyi ubezpieczeń i bank polski w Warszawie; niech więc będzie ziarnem naprzód posianem, a przy boskiej pomocy i wspólnej pracy obywatelskiej, może kiedyś z moich myśli i szczerych chęci wyrosną dla naszego kraju bogate plony.

Jan Romuald Wiland.

Rozmaitości.

Pewna próba dobroci nasienia. Szczypkę nasienia wsypuje się na łyżkę blaszaną, a uchwyciwszy obcęgami, trzyma się nad żarzącemi węglami. Wszystkie ziarna posiadające zdolność kiełkowania będą pękać i wypryskiwać, a niezdolne upalą się na węgiel i pozostaną na łyżce. Jeżeli ziarna pękają rychło i głośno, jest to oznaką większej świeżości, aniżeli gdy się to dzieje zwolna i pękanie zaledwie słyszeć można.

Doświadczony kit do cieknących beczek spirytusowych. Bierze się 20 funtów palonego gipsu, który się miałko tłucze i przez włosiane sito przesiewa, $1\frac{1}{2}$ łóta minium (Mennige), dwa funty bieli ołowianej (Bleiweiss), pół łóta kwasu saletrowego (Scheidewasser), i białka ze 40 jaj. Wszystko razem miesza się najdokładniej z mlekiem w takiej ilości, aby się utworzyło niezbyt gęste ciasto, w kamiennym albo z lanego żelaza moździerzu, a kit jest gotowy. Wszystkie przesiąkające miejsca beczek spirytusowych zasmarowują się tym kitem silnie i gładko za pomocą żelaznej łopatki.

Stowarzyszenie kupieckie.

Poznań, 16. Czerwca. — Swięta i targ na wełnę wstrzymały dowóz zboża. Małe transporta żyta przybyły na targ i to po części z drugiej ręki. Pszenica nieco wyżej płaciła: piękna 68—71 talarów, średnia 65—67 talarów, poślednia 57—62 tal.; żyto w końcu tygodnia płaciło taniej, ciężkie żyto 46—48—47 tal., lekkie $43\frac{1}{2}$—$44\frac{1}{2}$ tal.; inne zboża bez zmiany: wielki jęczmień 33—35 tal., mały 30—33 tal.; owies 22—27 tal.; tatarka 35—37 talarów; groch 43—44 talarów, na paszę 40—41 tal.; ziemniaki niżej $9\frac{2}{3}$—$10\frac{1}{2}$ tal.; żyta lepszego nieco odeszło do Saksonii.

Sprzęt olejnych siewów już się rozpoczął, trudno zdać sprawę o wypadku. W Szląsku obawiają się o sprzęt siewów olejnych, z tego powodu nadeszły zamówienia na rzepik po cenie 80—85 tal.

Mąka bez zmiany, pszenna Nr. 0 $5\frac{1}{2}$ tal., Nr. 0 i 1 5 tal., rzanna Nr. 0 $3\frac{5}{6}$ tal., Nr. 0 i 1 $3\frac{2}{3}$ tal., za cetnar bez podatku. Obrót terminowy bardzo ograniczony. Oferty niezasługują na wzmiankę. Dowóz okowity znaczny i odchodziła na statkach w znacznych partyach.

Gdańsk, 14. Czerw. — W tym tygodniu mieliśmy powiększej części dżdżystą pogodę i kilka burz z nadzwyczaj gwałtownemi ulewami.

Targi angielskie ożywiają się, chęć do kupna powszechniejsza, ceny zeszłego tygodnia bywają z łatwością osiągane i nieco się w ostatnich dniach wzmocniły.

Pszenica zagraniczna w mniejszych partyach miała dobry odbyt po niezmiennych cenach, szczególniej zaś gdańskie ziarno znajdowało chętnych kupców w porównaniu z dawniejszemi koniecznemi sprzedażami o 1 szyl. drożej płacone były. Dowozy krajowe i zagraniczne były bardzo mierne. Nadzieja na dobre urodzaje powszechnie się utrzymuje, lecz deszcze, które od kilku dni nieprzestannie padają, zdają się wzniecać obawy o pomyślność sprzętów i wywoływać więcej chęci do spekulacyj.

W Francyi mało ochoty do kupna i targi po większej części spokojne. Silniejszy lub dłużej trwający deszcz ożywia wprawdzie chwilowo chęć do tranzakcyj, lecz z wracającą pogodą targi wpadają w zwykłą obojętność.

Dowozy zagraniczne wprawdzie liczne lecz przewyższają potrzeby krajowe i dotąd jeszcze w główniejszych miastach portowych leży znaczna ilość niesprzedanego zboża.

Nasz plac w tym tygodniu był bardzo ożywiony, zawarto dużo interesów i ceny stopniowo o 1 do 2 szyl. na szeflu się podniosły. Pszenice średnich gatunków mają szczególniej dobry odbyt. Żyto mniej jest żądane i ceny pozostały słabe.

W ciągu tygodnia sprzedano: pszenicy 153,300 szefli, żyta 14,880, grochu 4200, jęczmienia 1380.

Płacono za szefel wagi pruskiej:

		Tal.	sgr.	fen.	Tal.	sgr.	fen.
Pszenica	81/25—83/5	2	20	—	2	26	8
»	83/24—85/4	2	21	8	3	—	—
»	85/23—86/3	2	27	6	3	1	8
»	86/13—87/3	2	28	4	3	6	8
»	87/13—88/12	2	29	2	3	9	2
Żyto	81/25	1	24	2	1	28	—
Groch		1	21	8	1	29	—

Toruń przebyło: pszenicy szefli 115,400, żyta 68,100, grochu 1860. Belek dębowych sztuk 9502. Belek sosnowych i okrąglaków 66,134 sztuk. Bali 238 łasztów, klepek 62 łasz. Popiołu 1600 cetn.

Stan wody 1' 2''.

Kursa zamian: Londyn $6.21\frac{3}{4}$. Amsterdam $142\frac{1}{2}$.

Alexander Makowski et Comp.